

Pastevectví v Karpatech a za jejich hranicemi

Lidé · Příroda · Kultura

Pastevecký způsob života je založen na chovu hospodářských zvířat formou pastvy na pastvinách, loukách a travních porostech. V Karpatech tento způsob hospodaření již po celá staletí spoluvytváří a udržuje ráz krajiny.

Proč je pastevectví důležité?

PRO LIDI Podporuje horské komunity a jejich odolnost Pastevectví poskytuje obživu, příjem a práci, čímž pomáhá horským komunitám zůstat aktivními a soběstačnými. Zdravá krajina zároveň přispívá k prosperitě a spokojenosti lidí, jejichž život je s ní neoddělitelně spjat.	PRO PŘÍRODU Udržuje louky otevřené a bohaté na biodiverzitu Pastva a sečení pomáhají chránit horské pastviny a louky před nežádoucím zarůstáním křovinami a stromy. Tyto travní porosty jsou domovem pestré škály lučních květů, hmyzu, ptactva a dalších druhů a představují klíčovou součást našeho přírodního dědictví.	PRO KULTURU Uchovává znalosti a udržuje tradice živé Pastevci jsou nositeli cenných vědomostí o zvířatech, počasí, pastvinách, volně žijících živočiších a sezónních cyklech, které se dědí z generace na generaci. Původní plemena, pastevní stezky, místní názvy, gastronomie, řemeslné dovednosti a zvyky tvoří živé kulturní dědictví Karpat.
--	--	---

Věděli jste?

Transhumance – sezónní přesun hospodářských zvířat na pastvu – přispívá k vytváření a udržování stezek, které využívají lidé i volně žijící zvěř. Tyto historické trasy je třeba zmapovat, chránit a udržovat. Pastevectví tak formuje přírodní i kulturní dědictví celých Karpat.

Jakým výzvám čelí pastevectví v karpatském regionu?

Žádná výzva nepřichází izolovaně

Méně lidí v horských oblastech Mladí lidé často odcházejí za vzděláním či prací a v regionech zůstává stále méně těch, kteří by pokračovali v tradičním způsobu obživy.	Méně zkušených pastevců Najít zkušené pastevce je stále těžší, čímž se přerušuje předávání řemesla mezi generacemi.
Riziko zániku tradičních znalostí Pokud se každodenní návyky přestanou uplatňovat v praxi, nenávratně se ztrácejí znalosti o pastvě, chovu, počasí i okolní krajině.	Nedostatečné docenění pastevectví Přínos pastevců pro produkci kvalitních potravin, kulturu, život na venkově a ochranu přírody bývá často přehlížen nebo nedoceněn.
Složitá byrokracie a pravidla podpory Dotace, veterinární předpisy, administrativní nároky a neustálé se měnící legislativa bývají těžko srozumitelné a nedostupné.	Dopad změny klimatu na pastevní sezónu Vlny veder, sucho a změny v rozložení srážek i sněhové pokrývky negativně ovlivňují růst trav, dostupnost vody i celkový harmonogram pastvy.
Nová rizika pro zdraví zvířat Šíření parazitů a chorob zvyšuje rizika i finanční náklady, především v odlehlých oblastech s horší dostupností veterinární péče.	Náročné soužití s velkými šelmami V karpatské krajině přirozeně žijí vlci, medvědi a rysi. Škody na hospodářských zvířatech způsobují chovatelům finanční ztráty i napětí. Prevence vyžaduje zkušenosti, vhodné pastevecké psy a systematickou podporu.
Zarůstání opuštěných pastvin Při ústupu pastvy dochází k sukcesi – původní travní porosty zarůstají křovinami a postupně lesem. Druhy vázané na otevřené biotopy tak přicházejí o svůj životní prostor.	Složitě ekonomické přežití Dlouhé vzdálenosti ke zpracovatelům a na trhy, poplatky, byrokracie, rostoucí náklady a nízké výkupní ceny často nechávají pasteveckým rodinám jen minimální zisk.
Tyto výzvy se navzájem posilují. Vše je vzájemně propojeno – budoucnost pasteveckých komunit a budoucnost karpatské krajiny tvoří jeden celek.	

Budování budoucnosti pro pastevectví

Praktické kroky k podpoře lidí, přírody a kultury

Vybírejte si místní produkty Nakupujte lokální výrobky, zajímejte se o způsob jejich výroby a podporujte akce i služby, díky nimž zůstává příjem přímo v pasteveckých komunitách.	Buďte ohleduplnými návštěvníky Respektujte místní pravidla, neplašte hospodářská zvířata a dopřejte pasteveckým psům dostatek prostoru. Krajina, kterou navštívíte, je pro někoho pracovištěm.
Poznejte lidi, kteří za výrobky stojí Domluvte si návštěvu salaše nebo se připojte ke komentované vycházce. Dozvíte se více o každodenní práci, sezónních přesunech i výzvách, kterým pastevci čelí.	Pomáhejte s péčí o krajinu Zapojte se do sečení či jiné brigády pod vedením místních hospodářů. Zeptejte se, s čím je potřeba pomoci, a uče se přímo při práci.
Sdílejte pastevecké příběhy Využívejte příběhy, exkurze, filmy, mapy a místní akce k prezentaci toho, jak pastevectví propojuje lidi, přírodu, kulturu a život v celých Karpatech.	Podpořte bezkonfliktní soužití Poznávejte a šířte praktické způsoby ochrany stád prostřednictvím správné pastvy a vycvičených pasteveckých psů. Berte v potaz jak volně žijící šelmy, tak reálné zkušenosti pastevců.
Spojíte lidi Podněcujte mladé lidi ke zkoumání toho, odkud jídlo pochází a jak úzce souvisí s půdou, lidskou prací a divokou přírodou. Výchova k udržitelnému rozvoji se tak stane přirozenou součástí každodenního života.	Podpořte politiky, které fungují v praxi Na obecních setkáních a veřejných projednáních podpořte zapojení pastevců do rozhodování o pastvinách, ochraně přírody i jejich vlastní budoucnosti.

Nápady na aktivity: Poznejte pastevectví

Jednoduché, lokální aktivity

Každou aktivitu lze přizpůsobit různým věkovým skupinám, místním podmínkám i časovým možnostem. Většinu z nich zvládnete s minimem pomůcek, v blízké krajině nebo ve spolupráci s místní komunitou. Vyberte si to, co nejlépe vyhovuje vašemu regionu a účastníkům.

1. Čtení spásané krajiny

Cíl: Všimnout si, jak pastva a sečení formují karpatskou krajinu.

Vyzkoušejte: Z vyhlídky, během procházky po okolí nebo pomocí fotografií vyhledejte pastvinu, sečenou louku, historickou pastevní stezku, napajedlo a okraj lesa. Položte si otázku: Co by se zde změnilo, kdyby pastva úplně zanikla?

Potřebujete: Vyhlídkový bod, místní mapu nebo fotografie, papír a tužky

2. Setkání s pastevcem

Cíl: Pochopit každodenní práci a místní znalosti skrze osobní zkušenost konkrétního člověka.

Vyzkoušejte: Připravte si pět jednoduchých otázek. Pozvěte pastevece či baču do školy, nebo navštivte salaš. Ptejte se na běžný pracovní den, střídání ročních období, zvířata, počasí, volně žijící zvěř i aktuální výzvy, kterým čelí.

Potřebujete: 30 až 60 minut, hostitele nebo hosta, zápisník.

3. Malá terénní vycházka za biodiverzitou travních porostů

Cíl: Vnímat rozmanitost života na spásaných travních porostech.

Vyzkoušejte: Věnujte 20 až 30 minut hledání pěti druhů rostlin, hmyzu nebo ptáků. Své nálezy vyfotťte nebo nakreslete a pobavte se o tom, proč jsou otevřené travní biotopy pro tyto druhy klíčové. Můžete zapojit i aplikaci pro občanskou vědu (např. iNaturalist), není to však podmínkou.

Potřebujete: Louku či pastvinu v okolí, chytrý telefon nebo zápisník.

4. Jeden příběh, jedno místo

Cíl: Propojit vzpomínky pamětníků a tradiční znalosti s karpatskou krajinou.

Vyzkoušejte: Oslovte pamětníka ze své obce či okolí a zjistěte od něj starý název konkrétního místa (pomístní jméno / traťový název), příběh, který se k němu váže, nebo tradiční zvyk. Označte toto místo na vytištěné mapě a přidejte k němu krátký popis. Výsledek představte ve třídě nebo vystavte na nástěnce v obci či škole.

Potřebujete: Vytištěnou mapu, papír a jeden rozhovor s pamětníkem.

5. Po stopách pasteveckých stezek

Cíl: Propojit geografii, historii a kulturu prostřednictvím konkrétní trasy v terénu.

Vyzkoušejte: Vyberte místní pasteveckou trasu. Oslovte pastevece, strážce přírody nebo pamětníka, aby po ní vedl krátkou vycházku. Vyzvěte účastníky, aby si všímali souvislostí mezi pastvou, biodiverzitou, vodními zdroji, divokou zvěří, kulturou a hospodařením na půdě. Během cesty naslouchajte příběhům a pokládejte upřesňující otázky.

Potřebujete: Místního průvodce, krátkou a bezpečnou trasu.

6. Tradiční jídlo nebo řemeslný výrobek

Cíl: Propojit lokální produkty s lidmi, zvířaty a krajinou, z nichž vzešly.

Vyzkoušejte: Pozvěte místního výrobce, aby přiblížil vznik tradičního produktu: odkud suroviny pocházejí a jaká zvířata, typ krajiny, dovedností a sezónní postupy výroba vyžaduje. Je-li to vhodné, doplňte aktivitu o ochutnávku, ukázkou výroby nebo přímý prodej.

Potřebujete: Místního producenta a vhodné prostory v komunitním centru, návštěvnickém středisku či na místní akci.

7. Mezigenerační učení

Cíl: Podpořit předávání znalostí a zkušeností mezi generacemi.

Vyzkoušejte: Spojte starší a mladší účastníky u jedné konkrétní dovednosti, příběhu, tradičního názvu místa, receptu, sezónního zvyku či vzpomínky. Výsledek zaznamenejte jako krátký text, fotografii, mapku, kresbu nebo zvukovou nahrávku.

Potřebujete: Účastníky z různých generací a jednoduchý způsob zachycení jejich setkání.

8. Malá výstava, naučná stezka nebo informační panel

Cíl: Proměnit zjištění účastníků ve výstup, který si mohou prohlédnout a z něhož se mohou poučit i ostatní.

Vyzkoušejte: Využijte shromážděné mapy, fotografie, kresby, portréty, příběhy, předměty či zvukové záznamy k vytvoření malé výstavy v návštěvnickém centru, komunitních prostorách, na místní akci nebo na jiném veřejném prostranství.

Potřebujete: Materiály k instalaci výstavy a souhlas se zveřejněním použitých příběhů, fotografií a portrétů.

9. Výměna mládeže nebo pastevecký tábor

Cíl: Propojit mladé lidi z různých pasteveckých oblastí.

Vyzkoušejte: Sestavte jednodenní nebo vícedenní program zaměřený na návštěvy zajímavých míst, poslech příběhů, poznávání biodiverzity luk, praktické činnosti a rozhovory s hospodáři. Účastníci mohou porovnávat ráz krajiny i tradice a společně přemýšlet o budoucnosti pastevectví.

Potřebujete: Místní partnery, plánování, dopravu a odpovídající zázemí.